

DK. WALDEMAR ROZYNKOWSKI

CISZA I MILCZENIE W ŻYCIU I POSŁUDZE DIAKONA STAŁEGO

Pierwsze święcenia diakonatu stałego w Kościele w Polsce miały miejsce w 2008 roku¹. Od tamtego wydarzenia zbieramy doświadczenia obecności tego nowego powołania we wspólnocie wiary w naszym kraju. W tym momencie w 15 archidiecezjach i diecezjach w Polsce posługuje 84 diakonów stałych. Nadmienmy, że prawie wszyscy oni przeżywają swoje powołanie w stanie żennym, a więc są jednocześnie mężami, ojcami, a czasami już dziadkami. Aspekt małżeński i rodzinny w powołaniu diakona stałego jest niezwykle ważny i bardzo mocno rzutuje na jego obecność w Kościele, i to bez względu na to jakiej przestrzeni geograficznej dotyczy.

Obecność i posługa diakonów stałych we wspólnotach parafialnych, gdyż tam ich możemy spotkać najczęściej, rodzą nowe sytuacje, a w konsekwencji często nowe postawy oraz zachowania. Cały czas uczymy się tego powołania, i dotyczy to zarówno duchownych, wiernych świeckich, jak i samych diakonów stałych. Uczymy się je zauważać, akceptować oraz odczytywać. Dlatego warto także podjąć zagadnienie obecności ciszy i milczenia w życiu oraz posłudze diakona stałego. Jest to bardzo interesująca perspektywa w patrzeniu na to powołanie.

W liturgii

Ważną przestrzenią realizacji posługi diakona stałego jest liturgia. Można nawet powiedzieć, że to przede wszystkim poprzez jego obec-

DK. WALDEMAR ROZYNKOWSKI – prof. dr hab., diakon stały diecezji toruńskiej, historyk, specjalizacja naukowa: historia kościoła; pracownik Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu; wicedyrektor Wydziału Duszpasterskiego Kurii Diecezjalnej Toruńskiej.

¹ Na temat historii wprowadzania diakonatu stałego w Kościele w Polsce zob. W. Rozynkowski, *Historia diakonatu stałego w Kościele w Polsce*, AK, 172(2019), z. 1(659), s. 5–19; tenże, *Diakonat stały w Kościele w Polsce – zarys historyczny*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 1: *Historia – teologia – wyzwania*, red. tenże, Pelplin 2019, s. 69–82.

ność w zgromadzeniu liturgicznym w znacznym stopniu realizuje się jego powołanie². Poprzez obecność i posługę w liturgii jest on także w znacznym stopniu zauważany i rozpoznawany. Przywołane powyżej spostrzeżenia, moim zdaniem, oddają obraz 14 lat obecności diakonów stałych w Kościele w Polsce.

Uczestnictwo diakona, także stałego, w liturgii jest zasadniczo bardzo aktywne i dynamiczne. Taki obraz diakona spotykamy od początku istnienia Kościoła. Nadmienmy, że już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, pośród różnych jego posług w zgromadzeniu liturgicznym, wymieniano między innymi czuwanie nad porządkiem oraz zachowaniem milczenia we wspólnocie³.

Przyjrzyjmy się obecności diakona podczas Eucharystii. Zauważmy, że nie wypowiada on podczas jej celebracji wielu słów. Kiedy w wielu czynnościach liturgicznych pomaga, czy towarzyszy biskupowi lub kapłanowi, to najczęściej nie wypowiada żadnych słów. Oczywiście, diakon przeżywa Eucharystię we wspólnocie, a więc wypowiada słowa, które podejmują wszyscy uczestnicy mszy św. Tak samo jak i wspólnota zachowuje on również w wybranych momentach milczenie oraz doświadcza ciszy⁴. Wydaje się jednak, że możemy zauważyć, iż diakon posługuje podczas Eucharystii w znacznym stopniu w milczeniu, nie wypowiadając słów. Jakby milczenie było swoistym spoiwem jego aktywnej posługi.

Inaczej sytuacja wygląda kiedy diakon przewodniczy różnym nabożeństwom, czy Liturgii godzin, także wtedy, kiedy odmawia ją prywatnie. W takich momentach wypowiada znacznie więcej słów i trudno jego posługę nazwać milczącą. Jednak i podczas sprawowania tych czynności zaproszony jest do zachowania należytego milczenia oraz momentów ciszy. W *Ogólnym wprowadzeniu do Liturgii godzin* spotykamy nawet rozdział zatytułowany: *Święte milczenie*. Czytamy w nim między innymi tak: „Można więc roztropnie i zależnie od okoliczności przerwać oficjum chwilami ciszy i skupienia, aby dać możliwość wsłuchania się w głos Ducha Świętego przemawiającego do

² Zob. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych* (DPZDS), w: *Diakonat stały. Dokumenty Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej. Bibliografia*, red. R. Selejda, Częstochowa 2004, s. 170–176.

³ Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Diakonat: ewolucja i perspektywy*, t. J. Królikowski, „Diakon”, 2(2005), s. 87; M. Marczewski, *Diakonat*, Lublin 2000, s. 31–32.

⁴ O milczeniu i ciszy w liturgii zob. M. Janowski, *Specyfikacja milczenia w odnowionej liturgii posoborowej*, „Studia Elckie”, 8(2006), s. 179–187; A. Sielepin, *Milczenie w liturgii*, „Anamnesis”, 44(2005), s. 74–81; tenże, *Milczenie w liturgii jako przestrzeń działania Ducha Świętego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 59(2006), nr 2, s. 105–113.

serca, a także by osobistą modlitwą ściślej złączyć ze słowem Bożym i z oficjalną modlitwą Kościoła”⁵.

Przed Najświętszym Sakramentem

Trwanie w ciszy i milczeniu przed Najświętszym Sakramentem zrodziło w życiu i posłudze diakonów stałych wiele owoców. Aby jednak to wyczerpująco zilustrować potrzebujemy świadectw diakonów. W tym momencie odwołamy się do kilku wybranych wątków.

Trzeba zacząć od powołania. Wydaje się, że przebywanie w ciszy i milczeniu przed Jezusem Eucharystycznym było przestrzenią, w której rodziło się niejedno powołanie do diakonatu stałego⁶. Podczas tych bliskich spotkań z Panem pojawiały się, najczęściej zaskakująco, pierwsze poważne myśli o tym powołaniu. To Jezus ukryty w Najświętszym Sakramencie Ołtarza subtelnie dotykał i zapraszał do kolejnych kroków wiary, które najczęściej po kilku latach owocowały przyjętymi święczeniami.

Odwołajmy się teraz do przeżywanego już przez diakona stałego powołania. Zauważmy, że diakon bardzo często w swojej posłudze dokonuje wystawienia Najświętszego Sakramentu do adoracji, a na jej końcu udziela błogosławieństwa⁷. Tak więc w sposób niejako naturalny i on sam jako pierwszy zaproszony jest do tego, aby trwać w ciszy i milczeniu na adoracji Jezusa Eucharystycznego.

Nie mam wątpliwości, że trwanie przed Najświętszym Sakramentem umacnia diakona stałego w wierności powołaniu. Ten „stracony” czas spędzony w ciszy i zewnętrznym milczeniu, czasami w wewnętrznym dialogu i zmaganiu z Bogiem, może być nawet niezbędny, aby wytrwać w powołaniu. A właściwie, przywołaną myśl można odnieść do podwójnego powołania diakona stałego, czyli do małżeństwa oraz do diakonatu. Trudno bowiem te powołania sztucznie rozdzielać, są one bardzo mocno ze sobą powiązane. A więc, owoce trwania diakona stałego przed Najświętszym Sakramentem to wierność sakramentom: małżeństwa oraz święceń.

Zauważmy również, że w sylwetce duchowej diakona ważne miejsce zajmuje duchowość eucharystyczna. Jest ona owocem zarówno jego uczestnictwa w Eucharystii, jak i trwania w adoracji i modlitwie przed Najświętszym Sakramentem. Kiedy w 1967 roku papież Paweł VI ogłosił pierwszy bardzo ważny dokument ustalający fundamentalne normy dla

⁵ *Ogólne wprowadzenie do Liturgii godzin*, Poznań 1992, n. 202.

⁶ Zob. W. Rozyńkowski, O powołaniu i posłudze stałego diakona, „Diakon”, 2014, nr 11, s. 72.

⁷ Zob. DPŻDS, s. 174. Świadectwo posługi zob. P. Jozko, *Bóg mnie kocha i trzyma w swoich dłoniach*, w: *Diakoniat stały w Kościele w Polsce*, t. 1, s. 266.

przywróconego w Kościele łacińskim stałego diakonatu *Sacrum diaconatus ordinem* wskazał, aby diakoni stali: „często, albo nawet codziennie, o ile to może mieć miejsce, czynnie uczestniczyli we Mszy św., posilali się sakramentem Najświętszej Eucharystii i z pobożnością Go nawiedzali”⁸.

Ks. Ryszard Selejdak w jednym ze swoich tekstów, w którym podjął zagadnienie duchowości diakonów stałych, o ich rysie eucharystycznym napisał tak: „Eucharystia adorowana przez diakona kształtuje w nim postawy upodabniające do Chrystusa-Sługi, a więc postawę wdzięczności za otrzymane dary, postawę ofiarności, pozwalającą łączyć osobistą ofiarę z Ofiarą Chrystusa, postawę miłości, która jest wzmocniana przez ten sakrament jedności i dzielenia się z innymi, oraz wzniesienie kontemplacji i adoracji Chrystusa obecnego realnie w Najświętszym Sakramencie dla okazania Mu miłości za miłość i wzrostu w więzach przyjaźni z Nim. Dla każdego diakona Eucharystia powinna być źródłem wewnętrznych postaw oraz uzdalniać do naśladowania Chrystusa-Sługi. Od Jezusa w Eucharystii diakon winien uczyć się postawy pokory, służby, ofiary, poświęcenia, miłości i zgadzania się z wolą Bożą. Kontakt z Jezusem obecnym w Eucharystii pozwala mu uporządkować wewnętrzne postawy, uczucia i pragnienia, uformować własny charakter, rozwinąć cnoty, które będą go upodabniać do postawy Chrystusa”⁹.

Przywołajmy jeszcze słowa ks. Rajmunda Ponczka, ojca duchownego diakonów stałych w diecezji toruńskiej. Wypowiedział je do grupy diakonów stałych posługujących w różnych diecezjach Polski podczas Adwentowego Dnia Skupienia na Jasnej Górze, który miał miejsce 30 listopada 2019 roku. Podczas konferencji powiedział między innymi tak: „Nie żałuj swojemu Bogu ciszy. Cisza jest brzemienna, jak Maryja udająca się w góry z wizytą do Elżbiety”¹⁰. Przywołana brzemienna cisza w życiu diakona stałego to między innymi cisza bijąca z jego spotkań z Jezusem Eucharystycznym.

Pośród chorych

Jedną z najważniejszych przestrzeni posługi diakona stałego jest jego posługa miłosierdzia, w tym obecność przy osobach cho-

⁸ Paweł VI, *Motu proprio „Sacrum diaconatus ordinem” ustanawiające normy ogólne dla przywróconego w Kościele łacińskim stałego diakonatu*, 18 VI 1967, w: *Diakoniat stały. Dokumenty Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej*, s. 51.

⁹ Zob. R. Selejdak, *Duchowość diakonów stałych w perspektywie powszechnego powołania do świętości w Kościele*, „Teologia i Człowiek”, 29(2015), nr 1, s. 89.

¹⁰ R. Ponczek, *O powołaniu diakona stałego*, w: *Diakoniat stały w Kościele w Polsce*, t. 2: *Powołanie – posługa – duchowość*, red. W. Rozyńkowski, Pelplin 2020, s. 47.

rych¹¹. Diakoni posługują w szpitalach, domach pomocy społecznej, a najczęściej można ich spotkać pośród chorych w parafiach, w których mieszkają i na co dzień przeżywają swoje powołanie. Chorych odwiedzają regularnie, zwykle raz w tygodniu¹².

Nie mam wątpliwości, że w tej posłudze diakona stałego jest także miejsce na ciszę i milczenie. One są przecież naturalnie wpisane w towarzyszenie osobom dotkniętym cierpieniem. Podczas pierwszych spotkań diakona z chorymi cisza i milczenie mogą być nawet trochę krępujące, ale zawsze bije z nich niezwykła wrażliwość i głębia. Współtworzą one piękne spotkania: osoby chorej z Bogiem oraz chorego z diakonem stałym, który uobecnia wspólnotę parafialną.

Odwołam się do swojego osobistego doświadczenia. Do dzisiaj mam w pamięci odwiedzin w jednym z mieszkań. Zanosząc Jezusa Eucharystycznego trafiłem do domu, w którym mieszkała pani, która była niewidoma. Panująca tam cisza w swoisty sposób brzmi w moich uszach do chwili obecnej. Jednocześnie wypowiedane wtedy słowa, zaczerpnięte z obrzędu udzielenia Komunii Świętej, brzmiały jak bicie dzwonu nawołującego do spotkania z Panem.

Odwołajmy się także do doświadczenia diakona stałego Adama Runiewicza. Opisując obecność osoby duchownej w posłudze hospicyjnej, zwrócił uwagę na wrażliwość, która powinna mu w takich miejscach towarzyszyć: „Należy zachować szacunek w stosunku do woli pacjenta. Wymagana jest w takich sytuacjach ponadprzeciętna cierpliwość i dyspozycyjność, oparta na głębokiej i osobistej modlitwie duchownego, np. stałego diakona. Wymagane jest także w takiej sytuacji trudne do zachowania milczenie pozbawione ignorancji w stosunku do chorego. Niech to będzie zatem forma milczącego oczekiwania, ale przede wszystkim modlitwy”¹³. Przywołane „milczące oczekiwanie” to aktywne i ostatecznie bardzo owocne spotkanie diakona stałego z osobą, która cierpi.

W trudnych chwilach

Zapewne każdy diakon stały ma w swoim życiu doświadczenie trudnych, można nawet rzec bolesnych chwil wypełnionych ciszą i milczeniem. Wynikają one między innymi z faktu braku akceptacji, zrozumienia, czy

¹¹ R. Selejda, *Posługa miłosierdzia najbardziej typową działalnością diakonów stałych*, „Teologia i Człowiek”, 34(2016), nr 2, s. 11–37.

¹² Zob. A. Runiewicz, *Obecność diakona stałego w posłudze caritas w Kościele w Polsce – pierwsze doświadczenia*, „Diakon”, 2019–2020, nr 16–17, s. 66–67.

¹³ Tenże, *Obecność diakona stałego w posłudze hospicyjnej*, w: *Diakoniat stały w Kościele w Polsce*, t. 2, s. 89.

wręcz odrzucenia jego powołania oraz posługi¹⁴. W reakcji na takie zdarzenia częstą odpowiedzią diakona stałego pozostają: cisza i milczenie. Na drodze wiary takie momenty nazwiemy doświadczeniem krzyża.

W *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych* czytamy między innymi tak: „Naśladowanie Chrystusa w służbie diakańskiej jest zachwycającym, ale trudnym zadaniem, narażonym czasami na niezrozumienie, a nawet na nieufność i odosobnienie”¹⁵. Natomiast papież Jan Paweł II w katechezie poświęconej duchowości diakona wypowiedzianej w Watykanie 20 października 1993 roku powiedział między innymi tak: „Na zakończenie chciałbym przypomnieć, że również diakoni, podobnie jak prezbiterzy i biskupi, idący drogą służby w ślad za Chrystusem, są w szczególny sposób złączeni z odkupieńczą ofiarą, zgodnie z zasadą sformułowaną przez Jezusa, gdy mówił do Dwunastu o Synu Człowieczym, który przyszedł, by «służyć i dać swoje życie na okup za wielu» (Mk 10, 45). Diakoni są więc powołani do uczestnictwa w tajemnicy krzyża, do dzielenia cierpienia Kościoła, do znoszenia wrogości wymierzonej przeciw niemu, w zjednoczeniu z Chrystusem Odkupicielem. Ten bolesny aspekt posługi diakańskiej czyni ją bardziej owocną”¹⁶.

Przywołane w życiu diakona stałego doświadczenia krzyża, bardzo mocno rzeźbią jego sylwetkę duchową. Można więc powiedzieć, że nie są bezowocne. Często spotykamy je także w życiorysach różnych osób wyniesionych na ołtarze, czyli świętych i błogosławionych.

Przywołajmy w tym momencie postać błogosławionego prymasa Stefana Wyszyńskiego. W jego *Zapiskach więziennych*, w których opisał trudny czas odosobnienia, często spotykamy słowa: cisza oraz milczenie¹⁷. Pod datą 18 stycznia 1954 roku w zapiskach prymasa czytamy: „Złośliwość ludzka jest szkołą milczenia i pokory”¹⁸. Pod datą 20 maja 1956 roku o Bogu napisał tak: „Prawdziwie, większą moc okazujesz, gdy dajesz łaskę milczenia, niż gdy dajesz łaskę przepowiadania”¹⁹.

Jak widać trwanie w milczeniu, choć czasami tak trudne do przyjęcia, może okazać się zaskakującym darem Boga. W tym momencie chcemy go odnieść do sylwetki diakona stałego. Wydaje się, że przyjęcie tego

¹⁴ Zob. P. Maciejewski, *Nie bójcie się diakonów*, w: *Diakoniat stały w Kościele w Polsce*, t. 1, s. 269.

¹⁵ DPZDS, s. 189.

¹⁶ Jan Paweł II, *Posługa prezbiterów i diakonów*, Poznań 1998, s. 123.

¹⁷ S. Wyszyński, *Zapiski więzienne*, Warszawa 2006, s. 51, 68, 84, 101, 163–164, 209, 211, 252–253, 258, 271, 304, 332, 334.

¹⁸ Tamże, s. 68.

¹⁹ Tamże, s. 334.

daru może mieć ogromny wpływ na całe jego życie oraz posługiwanie. A jednym z ważniejszych miejsc, w którym może się on szybko objawić będzie pogłębione życie modlitewne diakona stałego²⁰.

W tych trudnych historiach ciszy i milczenia diakoni stali nie są pozostawieni sami. Mają oni bowiem wyjątkowego orędownika i pośrednika w osobie św. Józefa²¹. Z wielu powodów jest on im bardzo bliski. W tym miejscu zwróćmy uwagę na jego milczenie. W Piśmie Świętym nie znajdujemy żadnego słowa wypowiedzianego bezpośrednio przez Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny. Spotykamy go w działaniu, ale jednocześnie w milczeniu zanurzonym w trudzie oraz cierpieniu. Zauważmy jednak jak wiele św. Józef przez to swoje milczenie powiedział już przez wieki Kościołowi²². Nie mam wątpliwości, że od kilkunastu lat podpowiada on także swoim milczeniem diakonom stałym posługującym w kościele w Polsce.

* * *

Ciszę i milczenie spotykamy w różnych miejscach w życiu i posłudze diakona stałego. Przywołane w tekście wątki oczywiście nie wyczerpują podjętego zagadnienia. W ich świetle widzimy jednak wyraźnie, że czas ciszy i milczenia jest dla diakona stałego doświadczeniem wymagającym, ale przynoszącym wymierne owoce.

Odwołajmy się na końcu jeszcze raz do słów ks. Rajmunda Ponczka, ojca duchownego diakonów stałych w diecezji toruńskiej. Wypowiedział je do diakonów 1 grudnia 2018 roku podczas Adwentowego Dnia Skupienia na Jasnej Górze: „Cisza jest uprzywilejowanym miejscem obecności Boga, jest zawsze brzemienista i płodna”²³. Nie mam wątpliwości, że słowa te urzeczywistniają się w życiu i posłudze diakonów stałych, choć zapewne w niejednej sytuacji ich życia czekają one jeszcze na swoje odkrycie.

Toruń

dk. Waldemar Rozyński

STRESZCZENIE

Pierwsze święcenia diakonatu stałego w Kościele w Polsce miały miejsce w 2008 roku. Od tamtego wydarzenia zbieramy doświadczenia obecności tego nowego

²⁰ Zob. Selejda, *Duchowość diakonów stałych*, s. 99–101.

²¹ M. Czogalik, *Święty Józef – arcy patron diakonów?*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 2, s. 179–194.

²² Zob.: M.D. Philippe, *Tajemnica św. Józefa*, Warszawa 2011, s. 183–189; J. Przybyłowski, *Święty Józef – milczący świadek nowej ewangelizacji*, w: *Święty Józef sługa zbawienia*, red. A. Latoń, Kalisz 2021, s. 412–425.

²³ R. Ponczek, *Powołanie a diakonat stały*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 1, s. 134.

powołania we wspólnocie wiary w naszym kraju. W tym momencie w 15 archidiecezjach i diecezjach w Polsce posługuje 84 diakonów stałych. Cały czas uczymy się tego powołania, i dotyczy to zarówno duchownych, wiernych świeckich, jak i samych diakonów stałych. Uczymy się je zauważać, akceptować oraz odczytywać różnorodność posługi diakonów stałych. W artykule podjęto zagadnienie obecności ciszy i milczenia w życiu oraz posłudze diakona stałego. Ukazano je w kilku wybranych perspektywach: w liturgii, w trwaniu przed Najświętszym Sakramentem, w posłudze przy chorych oraz w trudnych momentach, wynikających głównie z braku akceptacji powołania diakona stałego.

Słowa kluczowe: diakonat stały, posługa diakona stałego, cisza, milczenie.

SUMMARY

First ordinations of permanent deacons in Poland took place in 2008. Since that time, we have been gathering experiences of presence of this new vocation in the community of faith in our country. Today, 84 permanent deacons serve in 15 archdioceses and dioceses in Poland. Continuously, our community of sacred and secular persons, as well as permanent deacons, keep learning this vocation. We are trying to notice and accept it, as well as to understand the diversity of service of permanent deacons. The article focuses on presence of silence and quietness in life and service of a permanent deacon. Both are presented from a few chosen perspectives: in the liturgy, presence before the Blessed Sacrament, in care of the sick and difficult moments resulting from the lack of acceptance of a permanent deacon's vocation.

Key words: permanent deaconship, service of permanent deacon, silence, quietness.

BIBLIOGRAFIA

Paweł VI, *Motu proprio „Sacrum diaconatus ordinem” ustanawiające normy ogólne dla przywróconego w Kościele łacińskim stałego diakonatu*, 18 VI 1967, w: *Diakonat stały. Dokumenty Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej. Bibliografia*, red. R. Selejda, Częstochowa 2004.

Jan Paweł II, *Posługa prezbiterów i diakonów*, Poznań 1998.

Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu diakonów stałych*, 22 II 1998, w: *Diakonat stały. Dokumenty Soboru Watykańskiego II i Stolicy Apostolskiej. Bibliografia*, red. R. Selejda, Częstochowa 2004, s. 87–217.

Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Diakonat: ewolucja i perspektywy*, 30 IX 2002, tł. J. Królikowski, „Diakon”, 2005, nr 2, s. 75–160.

Ogólne wprowadzenie do Liturgii godzin, Poznań 1992.

Czogalik M., *Święty Józef – arcy patron diakonów?*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 2: *Powołanie – posługa – duchowość*, red. W. Rozyński, Pelplin 2020, s. 179–194.

Janowski M., *Specyfikacja milczenia w odnowionej liturgii posoborowej*, „Studia Ełckie”, 8(2006), s. 179–188.

- Joszek P., *Bóg mnie kocha i trzyma w swoich dłoniach*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 1: *Historia – teologia – wyzwania*, red. W. Rozynekowski, Pelplin 2019, s. 265–268.
- Maciejewski P., *Nie bójcie się diakonów*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 1: *Historia – teologia – wyzwania*, red. W. Rozynekowski, Pelplin 2019, s. 269–274.
- Marczewski M., *Diakonat*, Lublin 2000.
- Philippe M.D., *Tajemnica św. Józefa*, Warszawa 2011.
- Ponczek R., *O powołaniu diakona stałego*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 2: *Powołanie – posługa – duchowość*, red. W. Rozynekowski, Pelplin 2020, s. 41–48.
- Ponczek R., *Powołanie a diakonat stały*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 1: *Historia – teologia – wyzwania*, red. W. Rozynekowski, Pelplin 2019, s. 129–134.
- Przybyłowski J., *Święty Józef – milczący świadek nowej ewangelizacji*, w: *Święty Józef sługa zbawienia*, red. A. Latoń, Kalisz 2021, s. 412–425.
- Rozynekowski W., *Diakonat stały w Kościele w Polsce – zarys historyczny*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 1: *Historia – teologia – wyzwania*, red. W. Rozynekowski, Pelplin 2019, s. 69–82.
- Rozynekowski W., *Historia diakonatu stałego w Kościele w Polsce*, AK, 172(2019), z. 1(659), s. 5–19.
- Rozynekowski W., *O powołaniu i posłudze stałego diakona*, „Diakon”, 2014, nr 11, s. 71–74.
- Runiewicz A., *Obecność diakona stałego w posłudze caritas w Kościele w Polsce – pierwsze doświadczenia*, „Diakon”, 2019–2020, nr 16–17(2019–2020), s. 63–69.
- Runiewicz A., *Obecność diakona stałego w posłudze hospicyjnej*, w: *Diakonat stały w Kościele w Polsce*, t. 2: *Powołanie – posługa – duchowość*, red. W. Rozynekowski, Pelplin 2020, s. 77–94.
- Selejda R., *Duchowość diakonów stałych w perspektywie powszechnego powołania do świętości w Kościele*, „Teologia i Człowiek”, 29(2015), nr 1, s. 77–108.
- Selejda R., *Posługa miłosierdzia najbardziej typową działalnością diakonów stałych*, „Teologia i Człowiek”, 34(2016), nr 2, s. 11–37.
- Sielepin A., *Milczenie w liturgii jako przestrzeń działania Ducha Świętego*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny”, 59(2006), nr 2, s. 105–113.
- Sielepin A., *Milczenie w liturgii*, „Anamnesis”, 44(2005), s. 74–81.
- Wyszyński S., *Zapiski więzienne*, Warszawa 2006.

KRYSPIAN PRZYJAZNY

ŚWIĘTY CYRYL ALEKSANDRYJSKI W WALCE O THEOTOKOS

Ewangelie stwierdzają zgodnie, a *Credo* apostoelskie definiuje wiarę w Jezusa jako Pomazańca (Chrystusa) i jedynego Syna Bożego, który się począł z Ducha Świętego i narodził się z Maryi Dziewicy. W trzecim wieku pojawia się w Egipcie zwężenie określenia tajemnicy Maryi: *Theotokos*, co ma dokładny odpowiednik w naszym słowiańskim terminie Bogurodzica. Gramatycznie jest to wyraz złożony z dwóch członów: pierwszym z nich jest słowo *Theos* – „Bóg”, użyte w trzecim przypadku (celowniku); drugim – przymiotnik utworzony od czasownika *tikto* – „wydać na świat, urodzić”. Termin *Theotokos* określa więc Maryję jako Rodzicielkę daną Bogu, Bogurodzicę¹.

Theotokos – to najstarszy i najważniejszy dogmatyczny tytuł Maryi, zdefiniowany przez Kościół na soborze w Efezie w 431 roku, jako prawda wiary dla wszystkich chrześcijan. Jest on pryncypium mariologii; przez niego Maryja jest w chrześcijaństwie przedmiotem pobożności, a także teologii. „Wchodzi zatem do samego dyskursu o Bogu, ponieważ Bóg jest bezpośrednio zaangażowany w Boże macierzyństwo Maryi”².

KRYSPIAN PRZYJAZNY – mgr biologii; absolwent Podyplomowych Studiów Mariologii w UKSW w Warszawie. Był nauczycielem biologii i higieny w Liceum Ogólnokształcącym w Błaszczkach. W roku 1991 założył Liceum Ogólnokształcące im. św. Jana Bosko w Kaliszu i był w latach 1991–2011 jego dyrektorem. W 2000 roku ukończył studia podyplomowe w Polsko-Amerykańskim Centrum Zarządzania w Łodzi w zakresie „Nauczanie na odległość”. Współpracował z Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu i Appalachian State University w Boone w Stanach Zjednoczonych w przygotowaniu projektu „Nauczyciel – twórca szkolnego programu nauczania”. Współautor artykułu *Wrząca* w monografii: *Rezerwy przyrody w województwie łódzkim – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość*, Świebodzin 2020. Autor artykułów w „Ateneum Kapłańskie”. ORCID: 0000-0001-7068-8718.

¹ A. Tronina, *Tajemnica Bogurodzicy wyrasta z tajemnicy wcielenia Syna Bożego*, https://opoka.org.pl/biblioteka/T/TD/ms201501_theotokos.html [5.04.2022].

² R. Cantalamessa, *Theotokos znakiem prawdziwej wiary chrystologicznej w świetle soborów w Efezie i Chalcedonie*, „Salvatoris Mater”, 9(2007), nr 1–2, s. 106.